

MUSIQANING INSON ONGIGA PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK TA'SIRI

Rixsiboyev Oybek Alisherovich

Guliston davlat universiteti o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Musiqqa psixologiyasi yo'nalish va tarmoqlarga egadir. Masalan: musiqiy ijod psixologiyasi – bu asosan bastakor va kompozitorlarning xayol, tasavvur, musiqqa yaratish, yangi musiqiy asarni dunyoga keltirish bilan bog'liq bo'lgan faoliyatidir.

Kalit so'zi: Musiqqa, psixologik ta'sir, ilhom, pedagogik ta'sir.

P.I.Chaykovskiy mazkur jarayon va o'sha daqiqada paydo bo'luvchi ilhom haqida shunday degan edi: "Ilhom kelgan paytda, odatdagi holatdan chiqib boshlaysan. Bir fikr boshqa birini haydamoqchi bo'ladi, bu tushuntirib bo'lmas ilhom tuyg'usidir". Kompozitor nota yozish bilan birga asarni tinglovchiga aniq yetkazib bera oladigan ijrochini ham yaxshi tasavvur qilishi kerak. Musiqqa psixologiyasining yana bir yo'nalishi bu – musiqiy ijrochilik psixologiyasidir. Bu yo'nalishda musiqqa san'atidagi asosiy faoliyatlardan biri musiqqa ijrochiligidir. Zo'r ijroni tinglab, lazzat, quvonch, ilhom tuyg'ularini his etamiz yoki yunonlar aytganidek, "ichki", ruhiy poklanish va yengilanish Musiqiy idrok psixologiyasi bu - musiqani tinglab idrok etishini ham xuddi musiqqa yozish va ijro etish kabi musiqqa san'atidagi asosiy faoliyat turi deb hisoblash lozim. Qolaversa, tinglovchisiz musiqqa san'ati o'z ma'nosini yo'qatadi va yashashdan to'xtaydi. Musiqqa tinglash va uni idrok etish musiqqa faoliyatining shunday turiki, Musiqiy ta'lim, tarbiya psixologiyasi bu – musiqqa psixologiyasining mazkur tarmog'i psixologik yo'riqlariga asoslanadi, o'quvchilar bilan ishlashning aniq usullarini topishga yordam beradi. Bu tarmoq o'quvchilarning tabiiy xususiyatlarini, qobiliyatlarini to'g'ri yo'naltiruvchi va musiqiy qobiliyatini rivojlantirishga imkon beruvchi musiqqa pedagogikasiga uzviy bo'g'liqdir. Musiqani eshitish qobiliyati, musiqiy xotira, ritmni aniqlash, tekshirish kabi an'anaviy usullar bilan bir qatorda musiqqa psixologiyasida musiqiy zehn, is'tedod, qobiliyatlarni aniqlash, asarni o'rganish va uning ustida ishlash, konsertda chiqish uchun tayyorgarlik ko'rish, o'quvchilar va konsert jamoasi bilan o'zaro munosabatlar va boshqa testlar ishlab chiqilgan. Musiqqa ta'limi va tarbiya psixologiyasi ikki yo'nalishda o'rganiladi: bu maxsus musiqqa ta'limi va umumiy musiqqa tarbiya yo'nalishidir. Musiqashunoslik, musiqqa targ'iboti va musiqiy ma'rifat psixologiyasi –bu musiqashunoslik va musiqiy ma'rifiy faoliyat musiqqa san'ati o'rganish va targ'ib etishga yo'naltirilgan. Musiqqa tarixchilari, tanqidchilari, nazariyotchilari, targ'obotchilari, musiqqa ma'rifati bilan shug'ullanuvchilar musiqqa holatidagi fanlarni o'rganishadi, tahlil qilishadi, boyitishadi, rivojlantirishadi hamda klub, istirohat bog'lari, dam olish uylari, radio, telvidenia, matbuot va boshqa joylarda omma o'rtasida madaniy-ma'rifiy ishlarni olib borishadi. Musiqqa

psixoterapiya psixologiyasi–sog'lomlashtirish maqsadida foydalanilgan musiqa musiqiy psixoterapiyada o'rganiladi. Buning uchun tinglash va ijod qilishga mo'ljallangan musiqa tavsiya etiladi. Bizda musiqa psixologiyasining mazkur sohasi deyarli o'rganilmagan, negaki u ham meditsina, ham musiqa sohalari bo'yicha jiddiy ilmga ega bo'lishni taqazo etadi. Biroq buyuk mutaffakir –olim Ibn Sino tadqiqotlarida bu sohadagi izlanishlarni ko'rishimiz mumkin. Musiqaning inson salomatligi, emotsional holatiga ta'sir etish imkoniyati, musiqani tinglash va ijro etish jarayonidagi chuqur musiqiy kechinmalarning ijobiy ta'siri tibbiyotda ham, musiqada ham ilmiy izlanishlar olib borish uchun muhim asosdir. Bu yerda musiqachining iste'dodi katta ahamiyatga ega. Masalan, yosh Mosart Vatikanda xor ijrosidagi murakkab asarni (Italiya kompozitori Grigorio Allegrining "Mizerere") atigi ikki marta eshitib, ikki kundan so'ng o'z xotirasida saqlab qolgan o'sha to'liq partiturasining qo'lyozmasini Rim Papisiga topshirgan. Mashhur Italyan dirijori Arturo Toskanini deyarli butun konsert repertuarini yoddan dirijorlik qilgan. Ayni paytda u o'n yil avval yodlagan asarini ham esda saqlagan. Ferens List murakkab asarlarni konsertga aravada ketayotib yodlab olgan. Bu misollarning barchasi shaxsning musiqiy xotira deb ataluvchi psixologik xususiyatiga bog'liq. Katta sozandaning shaxsi doimo ko'pqirrali. Bunga fanni ham, san'atni ham birdek tushuna oladigan O'rta Sharqning qomusiy olimlari yaqqol misoldir. Masalan, musiqa san'atida Farobiy ham nazariyotchisi, ham musiqa cholg'ularining ajoyib ijrochisi bo'lgan. Musiqachi shaxsning serqirraligi haqida Nemis dirijori Bruno Val'ter shunday degan: "Faqat sozanda – bu har doimo yarim sozanda". Musiqachining mehnatsevarligi haqida P.I.Chaykovskiy: "Eng keragi, avvalo, mehnat, mehnat va yana mehnat.Men har kuni ertalab ijodga o'tirib, to biror narsa chiqmaguncha ishlayveraman", degan edi. Mashhur pianinochi va pedagog M. Klementi sakkis, ba'zan o'n ikki va hatto o'n tort soatlab mehnat qilgan. Musiqa san'atida musiqiy faoliyatning barcha turlari diqqat bilan bog'liqdir. Ayniqsa ommaviy ijrochilikda diqqat juda muhim. Namoyishda avval dirijorning ko'tarilgan qo'llari, auftakt, yakkaxon va jo'r – navoz o'rtasidagi ishora va harakatlar –bularning hammasi musiqa terminologiyasidan diqqat deb ataladi. Zamonaviy psixologiyada diqqat tarkibida uning sifat xususiyati o'rganiladi. Bunga diqqat barqarorligi, ko'chishi, taqsimlanishi va hajmi kiradi. Shuningdek, bu sanoqqa diqqat parokandaligini, buzishini ham kiritish mumkin. I.Gofman shunday degan edi "Ish to'la aqliy diqqat jamligida bajarilganidagina serunum bo'ladi. Biroq "shu narsani esda tutish kerakki, mashg'ulotlarda miqdoriy tamom faqat sifat tomoni bilan qo'shilgandagina ma'no kasb etadi". E'tiborlik, diqqatini jamlash qancha muddat ishlash kerak, degan savolga chek qo'yadi. I.Gofman har yarim soatdan so'ng tanaffus qilishni va hech qachon tanaffussiz bir yoki ikki soat ishlamaslikni tavsiya qilgan. Musiqachi diqqati, agar u o'zining kundalik ishida iloji boricha e'tiborli va intizomli bo'lsa, o'z professional ishiga tushunib va mas'uliyati bilan yondoshsa, maxsus mashqlarsiz ham takomillashishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati

1. "Musiqa psixologiyasi" R.G'.Qodirov. „Musiqa “ nashryoti Toshkent 2005
2. Hasanov. A . "Musiqa va tarbiya " -T O'qtuvchi 1993 .
3. M.S. Muxiddinova "Мақтабгача таълим ташкилотларида ахбороткомпьютер технологияларини мусиқа тарбияси воситаси сифатида қўллашнинг хусусиятлари" 2020 yil

